

تجربه محله سهل آباد شیراز در مسیر بازآفرینی شهری (اقدامات توانمندسازی، نهادسازی و ظرفیت‌سازی)

مطالعات ساماندهی و توانمندسازی بافت‌های غیررسمی شهر شیراز در پنج مرحله و با کارکردهای مشخص و از پیش تعیین‌شده، انجام شده است؛ بر این اساس در مرحله نخست با بررسی گستره فقر شهری، محله‌های فقیرنشین با هدف شناسایی میزان فقر شهری در مقیاس کل شهر تعیین شدند. به عبارت دیگر با دید شهرنگر، ابتدا محلات فرودست شهری شناخته شدند و سپس با استفاده از شاخص‌های تعریف‌کننده بافت‌های غیررسمی، تلاش شد تا در این محلات فرودست، بافت‌های غیررسمی و ویژگی‌های آنها شناسایی شده و در نهایت محلات هدف جهت برنامه‌ریزی، ساماندهی و توانمندسازی پیشنهاد شوند.

در این مطالعات بیش از ۶۰ محله فقیر شهری با توجه به پهنه‌بندی توسعه‌یافتگی شهر شناسایی شدند.^۱ سپس بر اساس شاخص‌های تعریف شده، محلات غیررسمی شناسایی شدند، که در این بین تعداد ۱۰ محله^۲ به عنوان محلات هدف شناسایی، معرفی و در اولین جلسه ستاد توانمندسازی استان به تصویب رسیدند. پس از شناسایی محلات هدف در مرحله دوم، ضمن بررسی اقدامات انجام شده در گذشته، سازمان‌های غیردولتی، تشکلات مردمی، نهادهای خدمات‌رسان دولتی و عمومی شناسایی شده و مورد ارزیابی قرار گرفتند. در مرحله سوم به بررسی، پیمایش و شناخت ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و کالبدی محله‌های منتخب، با هدف نیازسنجی مردمی و شناخت ساختار اقتصادی-اجتماعی و کالبدی پرداخته شد و ظرفیت دستگاه‌های دولتی مربوطه در این زمینه مورد بررسی قرار گرفت. این مرحله به منظور فراهم آوردن زمینه تدوین برنامه بهسازی و توانمندسازی انجام شد. در نهایت نتایج مطالعات مراحل اول، دوم و سوم به تصویب ستاد استانی رسید و طی مرحله چهارم، برنامه‌های مناسب و هدفمند جهت توانمندسازی محلات، تدوین شد. پیشنویس اهداف و برنامه‌های بهسازی کالبدی و توانمندسازی و طرح‌های راهبردی ساماندهی محلات هدف از طریق مرور و بررسی طرح‌های بالادست تهیه و در گزارشی ارائه شد.

در مرحله پنجم توانمندسازی به ارائه برنامه‌ها و پروژه‌های عملیاتی در سطح محلات ده‌گانه هدف پرداخته شد و پروژه‌های پیشنهادی در سطح هر یک از محلات در بخش‌های مختلف با برآورد اعتبار مورد نیاز تعریف شد و در نهایت مطالعات امکان‌سنجی پروژه‌ها از نظر مالی، ظرفیت‌های نهادی، مشارکت بخش‌های غیردولتی و ارزیابی پیامدهای اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و... انجام شد. لازم به توضیح است که جهت شروع عملیات اجرایی در محلات هدف شناسایی شده به منظور ارتقاء سطح زندگی ساکنین آنها، از میان ده محله مشخص شده سه محله سعدی، سهل‌آباد و کتس‌بس در گام اول انتخاب شدند که در این قسمت به شرح تجربیات محله سهل‌آباد پرداخته می‌شود.

سکونتگاه غیررسمی سهل‌آباد در جنوب شرقی شهر شیراز واقع شده است؛ از شمال به کارخانه لاستیک‌سازی دنا، از جنوب به بلوار شیروودی و اراضی احمدآباد، از شرق به منطقه دهکده سلامی و تصفیه‌خانه فاضلاب شیراز و از غرب به خیابان شهید دوران (بريجستون) محدود می‌شود. بر اساس آمارهای اعلام شده، حدود ۵ هزار خانوار در این منطقه سکونت دارند و تعداد تقریبی جمعیت ۲۵ هزار نفر برآورد شده است.

^۱ محلات فقیر بر پایه ۱۴ شاخص عمده تعریف‌کننده توسعه شهری و با استفاده از نرم‌افزار تحلیل GIS انتخاب شدند.

^۲ محلات سعدی، سهل‌آباد، کتس‌بس، شیخ علی چوپان، دهپاله، گودشیری، پایکتا، کوشک میدان، دباغی، گودگلوب..

نظر به اینکه در فرآیند برنامه‌های توانمندسازی، مردم به عنوان کانون اصلی و مهمترین رکن این برنامه مورد توجه قرار دارند و اولین و مهمترین جامعه ذینفع در فرآیند توانمندسازی محسوب می‌شوند، توجه به نیازها و مسائل و همچنین پتانسیل‌های آنها از بیشترین اهمیت برخوردار است.

بر این اساس ایجاد نهادی که ضمن شناسایی مسائل، نیازها و پتانسیل‌های ساکنان این محلات، به عنوان پلی ارتباطی میان آنها، دولت و مدیریت شهری ایفای نقش کند، ضرورت می‌یابد؛ به همین دلیل در فرآیند توانمندسازی محله سهل‌آباد راه‌اندازی و تأسیس نهاد محلی با عنوان «خانه محله»^۳ برای انجام اقدامات مؤثر مدنظر قرار گرفت که از جمله دلایل تأسیس این خانه محله به طور خلاصه می‌توان به مواردی نظیر «لزوم اجرای پروژه‌های محرک توسعه در اولین گام»، «پیشنهاد مشاور طرح مبنی بر ساخت نهاد اجتماعی»، «لزوم تدوین سازوکار نقش‌پذیری اجتماعی ساکنان»، «لزوم ایجاد هویت مکان و حس تعلق به محله» و «لزوم ایجاد حلقه ارتباط بین مردم و دستگاه‌های اجرایی» اشاره کرد. پروژه توانمندسازی محله سهل‌آباد در پی پاسخ به نیازهای مردم محلی بود. لذا، راه‌اندازی «خانه محله» یکی از برنامه‌های از پیش تعیین شده طرح توانمندسازی محله سهل‌آباد بود که به مرحله اجرا درآمد. تأسیس خانه محله در محله سهل‌آباد، اقدامی مهم در راستای به رسمیت شناختن تصمیمات، مطالبات و برنامه‌های نهاد اجتماعی و دیگر ساکنان محله بود که به پیشنهاد ستاد توانمندسازی استان شکل گرفت. نیازهای مردم محلی با حضور مردم در خانه محله استخراج شد. خود مردم در ایجاد و شکلگیری خانه محله نیز کمک زیادی کردند. استخراج مشکلات، اولویت‌بندی، تدوین راه حل‌ها و حضور مستمر در جهت ظرفیت‌سازی و توانمندسازی مشاهده می‌شد. در ابتدای شروع فعالیت‌ها، جلسات هیأت امناء در مسجد محل برگزار می‌شد. اما با توجه به نیاز به مکانی مناسب جهت برپایی جلسات و انجام اقدامات توانمندسازی، ساختمانی توسط شرکت عمران و بهسازی شهری با زیربنایی به مساحت ۲۰۰ مترمربع در زمین اهدایی شهرداری شیراز احداث گردید.^۴ پس از شروع به کار خانه محله، هیأت امنای محلات هدف با حضور اعضا ذیل تشکیل و به صورت هر دو هفته یکبار جلسات برگزار شد:

روحانی محل، نماینده شرکت عمران و مسکن‌سازان فارس (شرکت عمران و بهسازی شهری)، معتمد محل، شهردار منطقه، شورایار محل، نماینده‌ای از معاونت فرهنگی شهرداری، عضوی از نیروی انتظامی، نماینده‌ای از سازمان احیا و نوسازی بافت فرسوده شهرداری، نماینده‌ای از مرکز بهداشت، نماینده‌ای از معاونت فرهنگی هنری شهرداری شیراز.

ssafta.imo.org.ir

^۳. دلایل انتخاب نام «خانه» به عنوان مأمن ساکنان محله و عامل هویتبخش و وحدتبخش به ساکنان است، چرا که هر کس در خانه خود آرامش دارد، لذا با انتخاب این نام هدف تداعی این مهم بود که محله نیز در این خانه آرامش خواهد داشت.

^۴. خانه محله سهل‌آباد در اسفند ماه ۸۸ کلنگ‌زنی و در پائیز ۸۹ افتتاح شد و در بهمن ماه ۸۹ رسماً شروع به کار کرده است.